National Library of Israel

היה היה קונגרס...

התזכרו: היה היה קונגרס. לפני שלשים שנה בבאזל. ומי שלא זכה להיות בין משתתפיו, מסג אל קרבו את הד זכרו כנשיטת־ערנים. דור שלם ניזון מחסיסותו של הגל אשר עלה מעל במתי־הקונגרס הזה.

התזכרו: אותו הקונגרס חסיריו מוע־טים היו. „אחר־העם" המתער עליו, והמס־לכות לא הריצו אליו את שליחיהם. דומה היה כאילו נתכנסו שם ק'שרי־קשר האום־רים למרוד בכל המלכויות. הצאר שמך את ממשלתו, הקיסר ישב על כסאו והרשות היתה עשויה לבלי חת. ונ ס צ א א ד ם אשר המתער נועזות ותבע את העלבון מרבי־המלוכות. חבר־הלאומים לא יצא עוד לאויר העולם ואף ההנגה הרשמית לא היתה ולא נבראה, וכל זאת הרהיב אדם עוז בנפשו והטיל את דבר תביעתו בחלל־העולם, בחלל הריק — — —

והשליחים של עתוני העולם לא גו־דמנו לאותו פונדק ואפילו רשימה קלה וק־טועה לא התנגבה אל בין חרבי־העתונות הגדולה. ובכל זאת נפל דבר אשר העסיק השדיש בלב העולם כ־ברות עזות של לו־חות ברית חדשים.

והמחנה מתי מספר. ואף המעטים לא היו נאמנים למדי למלכם והמשמעת גם היא היתה לקויה ורפוסה. הם הסרו את מי השר ויומם להלין עליו. נאבק המחנה כאשר התאבק יעקב אבינו במעבר יבוק.

ורבי־הראינוע לא נודרוו להעלות את רמות הקונגרס על לובן הבד ותוטי הט־לנרף לא נשאו על כפיהם את הבשורה לקצוי־תבל ורק אי שם ברוסיה הרחוקה ישב עלם מישראל, ביאליק שמו. ולשמע־הכנסת הגדולה הלמו שיריו־מזמוריו: „מקר־אי־קדש", „תחזקנה ידיכם" — וצלילי ההיס־נון עורם רוטטים על שפתותיני...

•

פתיחת הקונגרס הפיו היתה יום „יז־בור" לתנועה. פרפרה נשימה קשה ועגומה. אכן, המחזה מרעיד עד להפליא. האבוקות בוערות והדגל הכחול־לבן מתנפף ומגני דוד מנצנצים.

והקהל נוהר, זורם מארבע כנפות העולם, בהמון חונג, והבגדים — בגדי צב־עונין, מוזאיקה מגוונת, כמספר שבטי ישראל המזורים בגולה, שנתכנסו לכאן לשעה קלה. ויהמון רב־הראשים מתנודד כים שבלים בצפיה עצורה. וכי נשבעת: בשורות האלה נצנצו לנגד עיני פני מירדים מתמול שלשום, מי שהיו מירידינו והיו לנו לאויבים; הם מתנגנים במסתרים לפתחי הקונגרס באותו המוטר הנמרוף בעל כרחו עם צלילי הנגון של ערב יום הכפורים.

ובכל זאת אשב תחתי משטים ומרוכ־דך: למה עובר עלי טקס הפתיחה כנשיבת רוח צוננת? ויצמן וסוקולוב, משובי אנשינו, נושאים את מרכרותיהם — למה לא הלהי־בוני? ספני מה לא הריעה קריאת־עון אשר לשמעה יודעוע רחוב היהודים? דומה, שגיפח הכבושין הזה מנשב לא רק מפי המנהיגים, הוא מבוע ועומד בלב התנועה כולה.

וכשנתגלגל הדבור על מצב־האיפים בארץ העמו המדברים על פני דבריהם צעיף דק של אדיבות עדינה. חלילה להפיח מלה קשה כלפי ממשלה. אפילו כשהוזכרה מס־שלת רומניה נמצא מישהו בא לם שנצטרף במחיאת־כפים. ובהשמע קריאת־בינים קלה, הלם המטיש על שלחן הנשיאות.

קול ענות חלושה על ביטת העולם אשר לישראל—שלמה? מפני מה ידענו להתרים נמרצות כלפי מויים וממלכות לפני היות המלחמה ובאין עוד הבריתות להגנת זכויות האדם? ומפני מה ידענו אז לה קיב את המסים והגליזות שמבפנים?

ואעפ"י כ היה רגע שהקונגרס הבריק בזוהר קדומים. ה ה זה הרגע כשמוקולוב התרים את הדברים הקשים כנגדיה: „הננו עומדים ביום מסה, כנסת הנסיון היא לנו הכנסת הזו. ואם לא נעמוד בו — מיט תמוט המתדרותנו, נקבל עלינו כחרם וקונם שלא נוו מסקומנו. אלא אם כן נראה לחד לוצינו הבטלים מעבודה, למשב חילנו המת־מקמק מחרפת רעב". — רעם של מחיאת כפים הכה בחלל האולם. על פני קולם רחשו הדי הרחש של חשבון נפש וחרבה.

ואחרי המלה העזה, שנתמסה בטבעת־האמת, באה ה...נרוטבקה, נשמעו ברכותיהם של שבעה מובי העיר בק"ק באזיל ומיותיהם ממלמלים כמימי הרינום, בלי הגונות. האנשים הנכבדים האלה מבורים, כי לשונם הצחה והמצוחצחה ערבה לאוזן, אולם העלאת־הגרה שבמליצותיהם מעוררת זועה ומבליטה את כל נביבותיו של מלה ציונית, שנהפכה לפרוריה וולה. אחר מזאטוטי הקהלה הבאזילאית אומר, כי מציון תצא תורה, ואחר הצירים, רוקא רב בישראל, מתנסנס. השני מרבר על נדולתה של אי ומישהו מצירי המועלים מפהק. השלישי, דורש בשבחה של הרוח הישראלית והצירים מחיי־כים, בקיצור: המליצה צורמת. מלגלגים לה. ואין הלועגים מרגישים, כי גם הם מועדים לבור תחתיות של העלאת גירה. דומה, שהציצו וראו את עצמם באספקלר ה מעוקמת. שני הצופים דצעירים עומדים על משמר הבימה. גלגלי מבולת הראינוע מתרו־צצים. מעל הכותל משקיפה רמותו של הרצל, גדולה ואמלה.

הרימליקטור שופך לרגע את אורו על גלגלות הצירים. הפנים מגוונות כמראה־השעות. מפעפעת עיסות. ושוב חוזר ה„יזכור" הגדול. סוקולוב מסביר את אחר העם. נאומו בנוי לתפארה, מחוטב מעשה חרש. אולם הדברים אמורים ביום־אתמול כי עבר. ומחר? מחר? למה להתפק בסקירה על דור עבר? והיכן המלה־הלוהטת לשעתנו? בשביל הנוער? הסיסמה המהפכנית — היכן היא? מדבר מרשין בובר. הוא מנסה לתת העסקה מיוחדת לציונות. הוא דורש שלא לעשות את הארץ ואת הלשון עבודת־גיולים חדשה. העיקר היא המטרה הסופית. להביא את המציאות היהודית לידי התאם עם האמת ההיסטורית ולתביר ביחיקותו של עם ישראל. הנאום היה ממואר מלאכת־מחשבת. אלא שתכשיטיו היו מהוקים במקצת. עד שהקהל נלאה נשוא. לבסוף מרצה „התקוה". מאלפי נרונות, מפי נדחי ישראל שנתבנסו מה מקרם ומים מתיטן ומירכתי־צפון, וגם המעם הורגש הכוח, המעיף.

הזמן־נאומים אהלך עם האות מרחובות באול בואכה פני נשר הרזנום, אשר עליו עמד הרצל ורקם את חלומו הגדול. הרחובות דומסים ואזני קולטת את הד־מצעדי. וכבל אשר אתקרב אל הנשר כן, ירבו פני מכרים ומיודעים. כי אחר אחר באו כולם בסתר לנשר הרינום. הנה אוסיש־קין, דיבומינסקי, רובשובב זילברשמין, מיומ־קין, בנעוריהם ובזקניהם נמכל האנפים באו אחר אחר. כי נשחקו עם נלי הביסוקים. והרינום מוליך בתרועה את מומ־עם לילה.

י. מ. נימן